

LA CANSÓ DEL 6 D'OCTUBRE

en la que s'explican los aconteixements que succeiren en
LA BISBAL
durant la sublevació republicana federal de

1869. (1)

Avui, d'un jorn de guerra,
vos contarem l'història,
y en guardarà memòria
la gent del Ampurdà.

Sí! sí! —oydá!..
n'es fetxa memorable
oydá!..
que may s'esborrará!

Lo dia 3 d'octubre,
brillava'l sol rument
a mitja matinada
tocaren somatent.
Oydá! —oydá!..
del un al altre poble,
oydá!
per tot arreu sonà.

La llei del embut dicta
Madrit, per governar;
y aquí, ningú l'acata,
tothom se subleva.

Oydá! —oydá!
La bona llei se'n trenca?..
Oydá!

Doncs l'hem de defensá.

Tots los companys se troban;
ja's mostren decidits;
y ab bon cor y alegría
rebérem als amics,
oydá! —oydá!
als bons amics de fora
oydá!
que acaban d'arribá.

Reunits en la vila,
Bisbal del Ampurdà,
fórem uns tres mil homes:
tothom republicà.
Oydá! —oydá!
tots fills de la comarca,
oydá!
tothom bon català.

Del Ampurdà y la Selva (2)
la flor ve del jovent;
també, de la Marina,
s'hi conta brava gent.
Y en tant,—passá
en pau ja'l dia 4,
y enllá...
tot guerra amenassá!

La nit del 5, molt fosca,
brau jove intel·ligent
se presentà a la Junta,
que convenia gent,
—digué,—oydá!
per ferne barricadas,
oydá!
per poguens defensá,

Al veure cóm treballa
la gent, com a lleons,
creurià si's francesos
tornavan, a milions!..

Oydá! —Allá!..
tal era la bravesa...
oydá!
que no's pót explicá!..

Es alta uit; la vila
despera ab sobressalt..
y's véu, de barricadas,
rondat tot La Bisbal!..
¡Esglay—tot fá!..
Tot crits, tot lluminària..
tot clà..
revolt!.. ¡Fá tremolà!..

Lo dia 6 ja arriba,
y'l recordem be preu;
la vila n'era plena,
ben plena com un ou.
Per quí, per llá,
tothom vá a escopeta,
oydá!
tothom ben armat vá.

Las guardias repartidas...
tot rondas pels cantons...
rublert, de matalassos,
finestres y balcons!
¡Terror...—vos fá!
La tempestat horrible
prop já,
ben prompte estallarà!..

Ja n'és cap al mitj dia
y's sab noticia certa:
y's diu: —«Republicans!
tot déu qu'estiga alerta!»
—Oydá! —oydá!
La tropa vél.. la tropa!..
Oydá!
ja'n venen a atacá!..

A las 3 de la tarda
ressonan, tot batent
cornetas generala.
campanas, somaten!..
—¡Ja vái!—ja vái!
Tots á las barricadas!..
—Oydá!
Tothom alerta estál

Ja són prop de las 4:
comensan a tirá..
¡Buam!.. una canonada!..
Allò feya esglayá!..
Pérò...—cá! cá!
los ánimos no's perden!..
cá! cá!
y allí ho varem probá!

Ferm, dalt la barricade,
tothom ja està en son lloc;
y un brau artiller crida:
—¡Minyons! á calà foch!..
¡Valor!..—plantá
ben alta la Bandera!..
—¡Vivaá!..
¡Rredéu!.. qué tropa hi hal!

Volgueren fer sorpresa
venint de Vulpellach,
xafant, al dar la carga,
tot quant s'oposi al pas.
Pérò...—¡oh plá!..
foch blau raja com pluja!..
—¡Foch vái!..
y un foche terrible's fá!

Ben prompte's detingueren;
vacil·lan un moment.
veyst que van a perdre,
y en vā la milló gent.
Oydá! —y es clá;
l'empresa no és tan fácil,
oydá!
no és fácil de guanyá.

S'afican en las casas
dalt l'arrabal dels Archs,
y allá, á mansalva, feren
deu mil atrocitat!...
¡Fá horror!..—Allá!..
¡assassinats y robos!..
Oydá!
¡condol á tothom fál...

A les 6 de la tarda
tocaren parlament.
Nosaltres, que pensávam
tractar ab digna gent,
—Ja vái!—Ja vái!—
saltem las barricades...
oydá!
y'ns varen estafá!..

A parlament sortia
ja'l Diputat Caymó,
y un jove de sa terra
seguià sens cap pò.
Y essent-allá.
al mitj dels de la tropa..
oydá!
assessinat quedá!

Aquest era un brau jove,
valent, d'un geni viu'
anomenat Xech Xeva,
y fill de Sant Feliu.
oydá! —oydá!
¡Ay Déu!.. no's pót permetre
oydá!
aquest modo d'obrá!

Lluny, fora de las tâplas,
alguns minyons de cor
s'en van, y en la barreja,
mostraren gran valor!
D'aquí ..—d'allá...
tots bregan, tots batallan!..
—¡Foch vái!..»
y tot se dispersá.

Primera companyia
del primer batalló,
armà la bayoneta
per deslliurá en Caymó,
Se'l diu: —¡Allá!..
y dalt la barricada...
oydá!
lo quefe's deturá.

Per forsa's detingueren,
qu'en Matas ho maná;
y á n'en Caymó, s'enduhen
perqué d'ells se'n fiá.
Oydá! —oydá!
la tropa se l'emporta!..
oydá!
y'l foche vā redoblá!..

Ja tronan canonadas...
¡Boom!.. bala rasa vái..
Després, plouhen granadas ..
¡Bim!.. ¡bom! per refrescá..
¡Pim, ipam!..—Ja vái!..
—¡Minyons!.. coratge y forá!
—Bé vái!
Ini un sol cobart hi haurá!

En mitj del terratrémol
qu'enfona La Bisbal,
s'hi sent un crit qu'aixorda:
—¡Viva la República!..
—¡Vivá!—Vivá!..
—¡Minyons! crideu victoria!..
—Vivá!
—¡La tropa no entrará!

Defensors de la vila
se portan bravament,
y entr'ells, fins una dona
reparteix l'ayguardent!
Per qui,—per llá,
¡Bon Déu! fins los mès joves,
oydá!
s'hi veuen batallá!..

La gent de pau, las donas,
ben retirats s'están;
ab uns, una noyeta
tenia un gran espant,
y diu: — «¡Qué hi há!
—sentint forta cridória—
¡qué hi há!..
¿Que parlan castellá! ..» (4)

Tal era la sorpresa
ipobretal que tingué,
sentint un que xarnega,
corrent, dalt del carré;
y's bat!..—allá ...
llansant rellass y pestas,
ben clà;
però, clà y catalá.

Pèl mitj d'aquella broga
s'hi sent cridá una veu,
y, á cop, cent mès que claman.
— «No'l mateu! no'l mateu!..»
—¡Mòit bè!—; Vivá!
¡Pobret!.. y era un corneta...
oydá!
que presoner quedá. (5)

Valents soldats se baten;
se baten los paysans,...
y es trist veure que's matan,
que's matan, sent germans!
—¡Cargar...—allá!»
se sent que diu la tropa.
—¡Foch vái!..»
crida'l republicà.

En Crespo, en tant, s'estava
detrás d'un gran pallé,
y'l seu bon guia, en Cendra,
a casa un rajolé;
oydá!—per'l llà
rondant, ó dins del porxu
oydá!
de casa'l Sacristà.

Allí hospital ne feren:
ja hi portan los ferits;
¡qué llàstima que feyan
veyentlos affligits!
Y aquí,—y allá,
tota la nit traballan,
oydá!
per poderlos curá.

Dos pobrets ignocents,
minyons de Vulpellach,
després que's ajudaren
á gurirne's soldats,
oydá!—allá,
me's prenen y m'els lligan,
oydá!
se's varen enmená! (6)

Encara es alba fosca,
se'n van ja, espabordits,
duent vintidós carros
de morts i de ferits. (7)
Oydá! — Allá,
los cors tots s'entristian,
oydá!
sentintlos panteixá!

Ab quietut marxavan,
nó pas pel camí ral;
que temen l'emboscada
y van ab sobressalt.
— Quién vár! — quién vár!
(sentian lladrà gossos,)
jquién vár!
y aixís varen passá.

Després passaren llista
essent à Parlabá,
com a trescentas baixas (8)
dels seus, varen trobá.
Oydá! — oydá!
aixó, gràcia a n'en Crespo,
oydá!
que sab tant de mandá!

De Brigadé, m'el prémian
ab grau de Mariscal!...
¡Pobrets soldats! moriren
per ferlo General! ..
A fe... — bá, bá! .
aixó es ben trista cosa!...
bá, bá!
aixó no's pot contá!

Tothom diu qu'eixa faixa
n'es ben malaguanyada:
seria més honrada
per qui més la guanyá.
Oydá! — y es clá;
Coronel de Navarra,
allá,
fou qui'l valor mostrá.

Ja's reben més notícias.
diu que'l Valent Soldat
coneix que l'ha fet CRESPA
y está molt enfadat.
Oydá! — oydá!
y's diu que ja's prepara,
oydá!
y's diu que vól tornà.

Vól arrasar la vila,
venint ab batallons,
ab trens d'artilleria,
ab trens de grans canons.
¡Brau mal! — oydá!
jaixi ray! tots sabriam,
oydá!
sabriam triunfá.

«Aquí, ja no hi ha tornas,
— llavors tothom vár di, —
sortim, deixem la vila,
fòra en vár resistí.»
Oydá! — y es clá:
per batallar ab bombas,
y es clá,
no hi val poder humá.

De la trista derrota
t'en pôts quedar la glòria:
ja pôts cantar VICTÒRIA!
perque ningú't creurá.
Oydá! — y es clá:
ab guerra may se guanyan,
y es clá,
la Selva y l'Ampurdá.

El Brigadier Pajares
t'en pôts ben titulá:
lo General de palla
per nom t'en quedará.
Oydá! — y es clá:
!Ay, tropa qu'ell comandi!
oydá!
¡qué poch se lluhirá!

Diuhen que alguns dels nos-
també portan mal nom; [tres
aquets, á foral á foral!
que ja's coneix tothom,
Y es clá, — oydá! ..
á foral! ... jmalehrlos! ...
oydá!
adins, ningú'l voldrà!

Valents ampurdanesos,
volgueu ser sempre honrats;
qui tinga tacas negras,
vos portarà enganyats.
Oydá! — y es clá:
qui tinga l'hora bruta,
oydá!
pèl qu'es ben net, no fà.

Volguem, en nostra Espanya,
per tots FRATERNITAT,
per tots, recta JUSTICIA,
per tots, la LLIBERTAT.
Oydá! — y es clá,
iy à fora embusteria!
y es clá,
que'l bé no'n pot portà.

Clamem sempre pèl castic
contra la gent malvada;
però, a la gent honrada,
tothom déu respectá.
Oydá! — ben clá:
y aixís, tant rich com pobre,
y es clá,
bons defensors tindrà.

Condol ha fet la nova
de tants soldats de baixa!,
però, lo de la faixa,
escàndol deixará!
Oydá! — y es clá:
si aqueixa farsa dura,
oydá!
¡qué generals hi haurà!

Tres braus també perdérem, (9)
valents!... ¡quina recansa!..
Tinguémine recordansa,
que bé's varen portá!
Avui.. — demá..
la Pàtria no's olvida;
oydá!
recort sempre'n tindrà!

Pels pobres que hi moriren,
soldats, o bé paysans,
à Déu fem la pregària,
que son nostres germans!
Resá! .. resá! ..
preguem tots fervorosos;
resá! ..
que Déu nos ohirà!

¡Desgraciada Espanya!..
Un dia, més ditzosa
serà!.. tan gloriosa
com altre t-mps fou ja!
¡Aixís... — serà!
!Que visca nostra Espanya!
— ¡Viváa! .. »
y Llibertat tindrà.

Minyons, no vulguéu guerra,
tenint la lley com cal;
la PAU fá sois la ditzxa
d'un poble liberal.
— Oydá! — y es clá:
!Que visca la PAU sempre!..
oydá!
bons fruyts nos donará!

Planyem de nostra Terra,
lo dol y desventura;
la fosca encara dura,
mes... ja s'aclearirà,
Oydá! — oydá!
Lo Cel ja apar que brilla,
clá, clá,
y més que lluhirà!...

Cantem, de nostra Pàtria,
los fets d'antiga història;
la llibertat, la glòria
del bon temps que vindrà.
Clamem, — ben clá:
— ¡Que visca Catalunya!
perqué... demá..
mès federal serà!!!

Sóm fills de La Bisbal
tots cinch que l'hem dicta-
[da;
parlem ab cor lleal:
no sóm pas gent de lletra,
y no volem cap mal.
Oydá! — prou ja...
y aquí posem las firmas;
prou ja...
que l'cant ja s'acabá.

NOTAS

(1) Las solfas per la *tonada* d'aquest *romanso*, no's posan aquí, per la senzilla rahó de que l'impressor no'n té. Será un altre dia, si a Déu plau, y entretant, los *choristas de la vila* ensenyaran dita *tonada*, de molt bon grat, á tothom que tindrà ganas d'aprenderla.

(2) Las dues comarcas germanas, divididas per la cordillera de muntanyas que s'anomenan *las Gavarres*. De la *Selva*, déu advertirse, emperò, que sols se reuniren aquí los republicans de Cassá y Llagostera; així com, del *Ampurdá*, sols hi vingueren los del districte que correspon al anomenat *Ampurdá Petit*, de que n'es cap La Bisbal, com ho es Figueres del *Ampurdá Gran*. Ab tot, d'aquest districte comparegueren, també, los de Torroella de Montgrí, qual territori forma part pel partit judicial bisbalenc.

Lo riu Ter — que's atravessa, baixant de ponent á llevant. — fá la partió dels dos districtes d'*Ampurdá*, segons explica la gent de la terra.

(3) Allí confiats é indefensos, moriren cruelment á mans de la tropa, una pobre dona, encara jove; un vellet de 79 anys, altre de 65, y un jove taper, que desd'alguns dies trabajava en lo pis y nó en la botiga, per apartar lo compromís de seguir els republicans.

(4) Tot lo que aquí s'refereix es històrich. Durant la gran y terrible resistencia que feren los de la borricada del carré Nou, que fou lo lloc de més perill; en mitj d'aquell terremot y d'un crit etern, se sentí per baix del carré, desde l'interior d'una d'aquellas casas, gran corredissa y xarvay, probablement del refors que anava a pressuradament á la defensa d'aquella barricada. Llavors fou quant la noyera llansá aquella exclamació d'espant, creyent que la tropa entrava ja á la bayoneta, que s'esperava un moment terrible; mes no fou aixís, per sort. y's pogueren percebir clarament, poch després, entre'ls altres, los crits d'ànim y de coratge que un dels paysans

llansava ab gran esforç, *cargolant algunes reíras*, ben catalanas, en aquells moments de son entusiasmé, lo que torná alguna tranquilitat á la noya expressada, *tot y'ls rellamps y pestas*.

(5) Aquest corneta, salvat ja, però ab una ferida leve, fou acompañyat al Sant Hospital, y ben cuyat al igual que's 7 paysans, tambe ferits, que hi foren trasladats. L'endemà del foch, á primer' hora, fentse'l regoneixement de las casas dalt l'arrabal del carré dels Archs, quedaren presoners 5 soldats que havien passat la nit en dos d'aquelles casas, s'en reculliren tres més de ferits, — dos dels que moriren desgraciadament uns días després, — y's doná s'pultura, en lo cementiri d'aquesta vila, als 9 morts, entr'ells, un oficial y un sargento, recullits en lo lloc del combat.

(6) Aquets pobrets minyons, tot y ser evident sa ignocència, han passat més de dos mesos confinats en la Carraca, y d'una manera nó pas gens agradable.

(7) Las pérduas de la tropa no s'han pogut saber ab certesa. Se diu si entraren en l'hospital de Girona uns 60 ferits. Dels que deixaren en lo lloc del combat, s'en dóna compte en altra de las notas.

(8) S'hi contan aquí, també, los que s'guian esgarriats en diferents partides.

(9) L'assassinat en lo parlament, — de St. Feliu de Guíxols, — y'ls altres dos, ferits de tanta gravedat, que moriren després del combat: l'un, (fill del *Mas Rostoll*, de Torrent, veí de La Bisbal, que n'era benvolgut de tot-hom, per ser tan coneuguda sa honradesa y bondat.) morí ja entrada la nit del mateix dia, l'altre, (que's mostrá molt valent, fill de Llagostera,) faltá deu dias després.

(Copiat íntegre d'un fullotó de l'any 1869).

Imp Viader de Sant Feliu.